

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут права
Кафедра суспільних дисциплін

„ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-педагогічної,
методичної та виховної роботи
_____ О.А. Лагоднюк
„_____” _____ 2020 р.

07-03-142

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Program of the Discipline

ПЕДАГОГІКА

PEDAGOGY

спеціальність 053 Психологія
(шифр і назва спеціальності)

specialty 053 "Psychology "
(code and name of the specialty)

Рівне – 2020

07-03-142 Робоча програма навчальної дисципліни «Педагогіка» для ОПП здобувачів вищої освіти І (бакалаврського) освітнього рівня спеціальності 053 Психологія. Рівне: НУВГП, 2020. - 14 с.

Розробник: Сокаль В.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри суспільних дисциплін
Протокол від 17 січня 20120 р. № 8

Зав. кафедри суспільних дисциплін

_____
« 17 » січня 2020 року

Ю.П.Олексін

Керівник освітньої програми 053 Психологія

_____
«17» січня 2020

Н.В.Оксентюк

Схвалено науково – методичною радою з якості ННІ ЕМ

Протокол № 3   від 06.02. 2020 р.

Голова науково-методичної комісії з якості ННІЕМ

_____
«06» лютого 2020

Н.Е.Ковшун

© Сокаль В.А., 2020
© НУВГП, 2020

ВСТУП

Робоча програма навчальної дисципліни «Педагогіка» розроблена на основі освітньої програми підготовки галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) освітнім рівнем вищої освіти спеціальності 053 «Психологія».

Предметом вивчення дисципліни є закономірності становлення та розвитку основних педагогічних категорій: навчання, виховання, розвитку та освіти; вплив соціального середовища на розвиток та формування особистості. Вивченню дисципліни передують отримання компетентностей з таких дисциплін, як «Вступ до спеціальності», «Історія української культури», «Анатомія та фізіологія людини», «Загальна психологія». Знання та навички з навчальної дисципліни «Педагогіка» допоможуть оволодіти такими компетентностями як вміння аналізувати різні фактори впливу на розвиток і формування особистості; диференціювати зміст соціально-педагогічної та корекційної діяльності відповідно до різних об'єктів, суб'єктів та напрямів педагогічної роботи.

Анотація

Навчальна програма дисципліни «Педагогіка» розроблена відповідно до структури та змісту навчальних посібників, які рекомендовано для студентів вищих навчальних закладів. Курс «Педагогіка» посідає важливе місце в загальній структурно-логічній схемі підготовки бакалавра. Він належить до циклу гуманітарних дисциплін, пов'язаних з вивченням психолого-педагогічних особливостей функціонування і розвитку особистості.

Дисципліна «Педагогіка» є базовим курсом даного циклу, який вчить студентів розуміти закономірності педагогічних явищ, ознайомлює із основними категоріями, методами педагогіки та психології формує практичні вміння застосовувати набуті знання у навчально-виховному процесі. Вивчення теоретичного матеріалу супроводжується практичними заняттями, тренінгами, роздавальним та відео матеріалом.

Ключові слова: педагогіка, виховання, навчання, освіта, розвиток, психіка, увага, уява, мислення, воля, темперамент, характер.

Abstract

The curriculum of the discipline "Pedagogy" is developed in accordance with the structure and content of the textbooks recommended for students of higher educational institutions. The course "Pedagogy" occupies an important place in the general structural and logical scheme of preparation for a bachelor's degree. He belongs to the cycle of humanitarian disciplines related to the study of psychological and pedagogical features of the functioning and development of personality.

Discipline "Pedagogy" is the basic course of this cycle, which teaches students to understand the patterns of pedagogical phenomena, acquaints with the main categories, methods of pedagogy and psychology, forms practical skills to apply acquired knowledge in the educational process. The study of theoretical material is accompanied by practical classes, trainings, distribution and video

material.

Key words: pedagogy, education, education, education, development, psyche, attention, imagination, thinking, will, temperament, character.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 6	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки, Спеціальність: 053 Психологія	нормативна	
Модулів – 3		Рік підготовки	
Змістових модулів – 3		1	1
Загальна кількість годин – 180		Семестр	
		2	2
		Лекції	
		30 год.	2
		Семінарські	
		30 год.	8
	Самостійна робота		
	120 год.	170 год.	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4, СРС – 6	Рівень вищої освіти: I (бакалаврський)	Вид контролю – екзамен	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання - 30 % до 60 %.

Для заочної – 3% до 97%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Вивчення дисципліни «Педагогіка» передбачає здобуття студентами уявлень про педагогіку як про науку.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування потреби в особистісному розвитку, вмінь будувати позитивні стосунки з оточенням і досягати індивідуальних цілей у процесі навчання, системи психолого-педагогічних знань, які сприятимуть ефективності професійної діяльності.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- засвоєння основних термінів і понять педагогіки ;
- тлумачення та використання їх у професійній діяльності;
- формування вмінь і навичок використання педагогічних знань в професійній та педагогічній діяльності.
- тлумачення та використання основних педагогічних категорій у повсякденному та професійному житті;
- формування вмінь і навичок використання науково-педагогічних методик відповідно до їх призначення, педагогічних знань про людину для аналізу конкретних життєвих ситуацій.

Згідно з вимогами державних стандартів щодо вищої освіти, студент, вивчаючи дисципліну «Педагогіка», повинен **знати:**

- закономірності становлення та розвитку педагогіки;
- основні складові та напрями сучасних педагогічних досліджень, основні підходи до вивчення особистості;
- зміст основних педагогічних категорій;
- закономірності, принципи освітнього процесу, специфічні проблеми здобуття освіти;
- значення та взаємовідношення процесів розвитку та саморозвитку в педагогічній практиці закладів освіти різних рівнів;
- основний зміст державного стандарту освіти та напрями реформування системи освіти в Україні відповідно до вимог сучасного суспільства;
- зміст національного виховання, зміст освіти;
- сутність спілкування як засобу міжособистісної взаємодії;
- форми, методи і засоби навчання і виховання;
- сучасні освітні технології навчання та виховання.

уміти:

- аналізувати процеси розвитку та становлення основних педагогічних категорій;
- ставити мету, планувати педагогічні задачі та визначати методи дослідження педагогічних категорій (освіта, розвиток, навчання, виховання);
- володіти основними педагогічними категоріями та застосовувати їх при виконанні теоретичних і практичних завдань;
- інтерпретувати дані досліджень та визначати напрями корекційної роботи з урахуванням індивідуально-психологічних властивостей особистості.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ І. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

ТЕМА 1. Предмет і завдання педагогіки.

Предмет педагогіки, її категорії. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Завдання сучасної педагогіки. Історія розвитку та становлення педагогіки, як науки. Афіньська та Спартанська системи виховання. Виховання в епоху Середньовіччя. Освіта в епоху Відродження. Історія української педагогіки.

ТЕМА 2 Розвиток і формування особистості. Загальне поняття про розвиток і формування особистості. Вплив середовища на розвиток особистості. Вплив спадковості на розвиток особистості. Вплив діяльності і спілкування на розвиток особистості. Вікова періодизація дітей. Родинне виховання.

ТЕМА 3 Методи науково-педагогічного дослідження. Загальне поняття про методи науково-педагогічного дослідження. Методика дослідження. Етапи науково-педагогічного дослідження. Основні методи науково-педагогічного дослідження.

ТЕМА 4 Система освіти України. Особливості освітньої системи України. Принципи побудови системи освіти. Дошкільна освіта. Загальна освіта. Позашкільна освіта. Професійно-технічна освіта. Вища освіта. Післядипломна освіта. Закон України «Про освіту». Основні положення Закону України «Про вищу освіту». Школознавство.

ТЕМА 5. Сучасні тенденції розвитку освіти у зарубіжних країнах. Освітня система Великобританії. Освіта у Франції. Система освіти і виховання Німеччини. Освіта Скандинавських країн. Система освіти США. Освітня система Японії. Освіта у країнах Азії. Освіта країн Прибалтики. Освітня система Польщі.

МОДУЛЬ 2. ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ

ТЕМА 6. Дидактика. Суть і завдання дидактики. Категорії дидактики. Зв'язок дидактики з іншими науками. Актуальні завдання дидактики. Суть процесу навчання, його методологічна основа. Рушійні сили навчального процесу. Функції навчання. Логіка навчального процесу. Типи навчання. Мотиви навчання. Закономірності навчання. Характеристика принципів навчання.

ТЕМА 7 Зміст освіти в школі. Суть і завдання змісту освіти. Концепції освіти. Види освіти. Рівні освіти. Навчальний план. Навчальна програма. Навчальні підручники. Державні стандарти освіти.

ТЕМА 8. Методи навчання. Суть методів навчання. Класифікація методів навчання. Методи навчання за джерелом отримання знань. Методи навчання за характером логіки пізнання. Методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності. Вибір методів навчання.

ТЕМА 9. Контроль, оцінка знань, умінь і навичок учнів. Місце і роль контролю за знаннями, уміннями і навичками в навчальному процесі. Види

контролю знань, умінь і навичок учнів. Методи контролю знань, умінь і навичок учнів. Оцінка знань, умінь і навичок.

ТЕМА 10 Форми організації навчання. Форми організації навчання, їх становлення. Класно-урочна система навчання в її історичному розвитку. Вимоги до сучасного уроку в школі. Типи уроків, їх структура. Підготовка вчителя до уроку. Навчальні екскурсії. Практикуми. Семінарські заняття. Лабораторні заняття. Факультативні заняття. Домашня навчальна робота. Заняття в предметних гуртках. Структура аналізу уроку.

3. ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

ТЕМА 11. Зміст національного виховання. Суть процесу виховання. Особливості виховного процесу. Принципи та закономірності виховання. Етапи виховання. Перевиховання особистості. Самовиховання як найвищий етап виховного процесу. Рівня вихованості. Концепція національного виховання.

ТЕМА 12. Моральне виховання. Завдання і зміст морального виховання. Шляхи і засоби морального виховання. Виховання моральної свідомості та громадянської відповідальності. Виховання національної гідності й менталітету. Патріотичне й інтернаціональне виховання. Виховання дисциплінованості. Статеве виховання. Екологічне виховання. Антинаркотичне виховання. Правове виховання.

ТЕМА 13. Трудове, естетичне, фізичне та розумове виховання. Значення праці в житті людини. Види праці. Завдання та принципи трудового виховання. Шляхи, засоби та методи трудового виховання. Профорієнтаційна робота в школі. Місце і роль естетичного виховання в житті людини. Зміст естетичного виховання. Шляхи, засоби і форми естетичного виховання. Засоби фізичного виховання. Зміст фізичного виховання. Форми організації фізичного виховання. Розумове виховання і формування світогляду. Завдання розумового виховання. Формування основ наукового світогляду. Культура розумової праці. Навчальна праця.

ТЕМА 14. Методи виховання. Форми організації виховної діяльності. Загальне поняття про методи виховання. Класифікація методів виховання. Методи формування свідомості особистості. Методи організації діяльності і формування поведінки. Методи стимулювання поведінки і діяльності. Педагогічні умови використання методів виховання. Позакласна виховна робота. Позашкільна навчально-виховна робота. Індивідуальні, групові і масові форми організації виховної роботи.

ТЕМА 15. Виховна робота класного керівника. Функції класного керівника. Напрямки роботи класного керівника. Права та обов'язки класного керівника. Зміст роботи класного керівника. Планування роботи класним керівником. Організація дозвілля школярів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем змістових	Кількість годин
---------------------	-----------------

модулів	Денна форма					Заочна форма				
	Усь ого	Ле к	прак т	ла б	с.р.	Усь о го	Лек ц	прак т	ла б	с.р
Модуль 1. Загальні основи педагогіки										
1. Предмет і завдання педагогіки	12	2	2		8	12	2			20
2. Розвиток і формування особистості	12	2	2		8	12				12
3. Методи науково-педагогічного дослідження	12	2	2		8	12				12
4. Система освіти України	12	2	2		8	12		2		10
5. Сучасні тенденції розвитку освіти	12	2	2		8	12				12
Разом	60	10	10		30	60	2	2		54
Модуль 2. Теорія навчання										
6. Дидактика.	12	2	2		8	12	-			12
7. Зміст освіти.	12	2	2		8	12	-			12
8. Методи навчання.	12	2	2		8	12		2		10
9. Контроль, оцінка знань, умінь і навичок учнів.	12	2	2		8	12				10
10.Форми організації навчання	12	2	2		8	12		2		10
Разом	60	10	10		30	50	2	4		54
Модуль 3. Теорія виховання										
11.Зміст національного виховання.	12	2	2		8	12	-			12
12.Моральне виховання	12	2	2		8	12	-			12
13.Напрями національного виховання	12	2	2		8	12		2		10
14.Методи і форми організації	12	2	2		8	12				12

виховання.										
15. Виховна робота класного керівника	12	2	2		8	12				12
Разом	60	10	10	-	30	60	-	2	-	58
Усього годин	180	30	30		90	180	2	8	-	170

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин д.ф	К-сть годин з.ф
1.	Предмет і завдання педагогіки	2	
2	Розвиток і формування особистості	2	
3	Методи науково-педагогічного дослідження	2	
4	Система освіти України	2	2
5	Сучасні тенденції розвитку освіти	2	
6	Дидактика.	2	
7	Зміст освіти.	2	
8	Методи навчання.	2	2
9	Контроль, оцінка знань, умінь і навичок учнів.	2	
10	Форми організації навчання	2	2
11	Зміст національного виховання.	2	2
12	Моральне виховання	2	
13	Напрямки національного виховання	2	
14	Методи і форми організації виховання.	2	
15	Виховна робота класного керівника	2	
	Разом	30	8

6. Самостійна та індивідуальна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:
Підготовка до аудиторних занять – 40/50 год.

Підготовка до контрольних заходів – 40/50 год.

Опрацювання окремих тем програми або їх частин, які не викладаються на лекціях – 40 /70год.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1.	Історія становлення педагогіки як науки. Теорії розвитку особистості.	4/6
2	Методи психолого-педагогічних досліджень.	4/6

3	Актуальні проблеми дидактики на сучасному етапі.	4/6
4	Методи, прийоми і форми організації навчання	4/6
5	Методи, прийоми і форми виховання	4/6
6	Психолого-педагогічне спілкування	4/6
7	Вплив колективу на формування особистості.	4/6
8	Педагогічний конфлікт та шляхи його усунення	4/6
9	Сучасні технології навчання у ВНЗ. Альтернативна освіта	4/6
10	Фізіологічне підґрунтя емоцій і почуттів.	4/6
11	Історія виникнення соціальної педагогіки	4/6
12	Соціально-педагогічна робота з різними категоріями населення	4/6
13	Профілактика девіантної поведінки	4/6
14	Особливості сімейного виховання	4/6
15	Зарубіжний досвід становлення корекційної педагогіки	4/6
16	Інклюзивна освіта	4/6
17	Особливості проведення корекційної роботи з різними категоріями населення.	4/6
18	Форми організації корекційної роботи	4/6
19	Основні положення Закону України «Про освіту»	4/6
20	Сучасні освітні технології	4/5
21	Альтернативна освіта.	4/5
22	Зарубіжний досвід організації навчання у ЗЗО	4/5
23	Методична робота і школі.	4/5
24	Планування роботи закладів освіти.	4/5
25	Управління закладами освіти	4/5
26	Українська народна педагогіка	4/5
27	Особливості національного виховання	4/5
28	Родинна педагогіка	4/5
29	Аксіопедагогіка як нова галузь педагогічних знань	4/5
30	Ціннісні орієнтації сучасної молоді	4/5
	Разом	120/170

7. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни «Педагогіка»

- використовуються пояснювально-ілюстративні та проблемні методи навчання із застосуванням:
- лекційних та семінарських занять;
- тестових завдань;
- розв'язання проблемних завдань;
- виконання індивідуальних психолого-педагогічних досліджень;
- прийомів рольової гри;
- навчально-педагогічних задач;

- доповідей та повідомлень;
- активізації самостійного вивчення студентами літератури;
- навчальних дискусій.

8. Методи контролю

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються такі методи оцінювання знань:

- поточне усне та письмове опитування (модульні тести);
- контроль за виконанням самостійної роботи (перевірка конспектів, виконання завдань);

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом перевірки конспектів;
- з семінарських занять – на основі перевірки конспектів та виконаних завдань.

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінки.

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на семінарських заняттях, результати самостійної роботи студентів) проводиться за такими критеріями:

1. Завдання до семінарського заняття (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0 % – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

2. Ситуаційні вправи, психолого-педагогічні дослідження та інші завдання творчого характеру (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% – завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки не системного характеру;

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Для діагностики знань використовується модульна система зі 100-бальною шкалою оцінювання.

9. Розподіл балів, що присвоюються студентам

Поточне тестування та самостійна робота															Екзамен	Сума
Модуль 1					Модуль 2					Модуль 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15		
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		
20					20					20					40	100
100																

10. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
	для екзамену
90–100	відмінно
82–89	добре
74–81	
64–73	
60–63	задовільно
35–59	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення навчальної дисципліни

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Педагогіка» включає:

1. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійного вивчення дисципліни «Педагогіка» для здобувачів вищої освіти І (бакалаврського) освітнього рівня спеціальності 053 Психологія денної форми та заочної форми навчання /В.А. Сокаль. Рівне: НУВГП, 2020. 55 с.
2. Конспект лекцій на паперових носіях.
3. Конспект лекцій на електронних носіях.
4. Нормативні документи Міністерства освіти і науки, України.
5. Мультимедійні презентації до тем дисципліни «Педагогіка».

Роздавальний матеріал до семінарських занять

11. Рекомендована література

Базова

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів/Н.П.Волкова. К.: Видавничий центр «Академія», 2001. 576 с.

2. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. К.: «Центр навчальної літератури», 2008. 272 с.

3. Педагогіка: Хрестоматія. / Уклад. А.І.Кузьмінський, В.Л., В.Л. Омеляненко. К.: Знання-Прес, 2003. 700 с.

4. Фіцула М.М. Педагогіка./М.М.Фіцула К.: Видавничий центр «Академія», 2010. 544 с.

5. Якубовська С.С. Психологія і педагогіка. Навч. посібник. – Рівне: НУВГП, 2012. 324 с. Режим доступу: <http://ep3.nuwm.edu.ua/2304/>

Допоміжна

1. Бондар В.І. Дидактика або теорія освіти і навчання./В.І.Бондар К., 1999.
2. Бенеш Г. Психологія: dtv-Atlas: Довідник: Пер. з нім. / Худож. Герман і Катаріна фон Заальфельд; Наук. ред.. пер. В.О. Васютинський. К.: Знання-Прес, 2007. 510 с.: іл.
3. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи./ С.С.Вітвицька К., 2003.
4. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посібник./Н.П.Волкова. К.: ВЦ «Академія», 2006. 256 с. (Альма-матер).
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни./В.С.Лозниця К.: «ЕксОб», 1999. 304 с.
6. Макарова Л.І., Гах Й.М. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник./ Л.І.Макарова, Й.М.Гах. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 116 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – 3-тє вид., випр./П.А. М'ясоїд К.: Вища шк., 2004. 487 с
8. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання. /С.Г.Карпенчук К., 1997.
9. Кузьмінський А.І., Вовк Л.П. Педагогіка. /А.І.Кузьмінський, Л.П.Омеляненко / Курс лекцій для студентів. К., 2006.
10. Кузьмінський А.І., Вовк Л.П. Педагогіка. Завдання та ситуації / А.І.Кузьмінський, Л.П.Педагогіка. Практикум. К., 2003.
11. Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навч. посіб./М.В.Савчин. К.: Академвидав, 2007. 424 с. (Альма-матер).
12. Сокаль, В. А. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійного вивчення з дисципліни «Основи педагогіки та психології» для студентів напряму підготовки 6.040302 «Інформатика» денної форми навчання. <http://ep3.nuwm.edu.ua/view/subjects/DB3/2015.html>
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: Посібник./ О.М.Степанов, М.М.Фіцула. К.: Академвидав, 2003. 504 с.
14. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; За ред.. З.Н. Курлянд. - 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 495 с.
15. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб./М.М.Фіцула К.: «Академвидав», 2006. 352 с. (Альма-матер).
16. Філоненко М.М. Психологія спілкування. Підручник./М.М.Філоненко. К.: Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
17. Закон України «Про освіту» (2017 р).

18. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.)

12. Інтернет ресурси

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. RL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 08.01.2020).
2. Мала енциклопедія етнодержавознавства. Національна академія наук України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Під редакцією академіка УАПН Ю. І. Римаренка. - К.: Генеза. Довіра, 1996. URL: <http://www.twirpx.com/file/2122159/>. (дата звернення 15.01.2020)
3. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75). URL: http://nuwm.edu.ua/MySQL/page_lib.php (дата звернення 08.01.2019).
4. Цифровий репозиторій НУВГП. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/view/shufr/> (дата звернення 15.01.2020).

